

خانه‌های افقی متراکم

هلموت شرام

ترجمه دکتر علی غفاری و مریم میرکریمی

www.ketab.ir

مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی
۴۹۶

خانه‌های افقی متراکم / هلموت شرام
ترجمه دکتر علی غفاری، مریم میرکریمی

Helmut Schramm, *Low Rise-High Density:
Horizontale Verdichtungsformen im Wohnbau*, Springer, Wien, 2005.

ویراسته آذر مه سنجری
حروفچین و صفحه آرا: سمیرا دهقان
ناظر چاپ: صفر ممیزاد
شمارگان: ۲۰۰۰
قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال
ناشر: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی

کلیه حقوق تا پنج سال بعد از انتشار این کتاب محفوظ است.

Schramm, Helmut	شرام، هلموت
خانه های افقی متراکم/ هلموت شرام؛ ترجمه علی غفاری، مریم میرکریمی. - تهران: دانشگاه شهید بهشتی، مرکز چاپ و انتشارات، ۱۳۹۱.	
دو + ۱۷۲ ص. : مصور. - (انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ۱۳۹۱).	
Low Rise-High Density. Horizontale Verdichtungsformen im Wohnbau	عنوان اصلی: -
ISBN : ۹۷۸۹۶۰۰۸۷۰۴۰۱	
۱. خانه سازی- طرح و نقشه. ۲. حیاط. الف. غفاری، علی، مترجم. ب. میرکریمی، مریم، مترجم. ج. دانشگاه شهید بهشتی، مرکز چاپ و انتشارات. د. عنوان.	
۷۲۸	NA ۷۱۲۶ خ ۴ ش ۱۳۹۱
/۲۲۲۰	
خ ۳۹۹ ش	
۱۳۹۱	
کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه شهید بهشتی	

کد ناشر ۱۰۰۱۷۳۴
www.sbu.ac.ir

فهرست مطالب

۵	پیشگفتار مترجم
۹	پیشگفتار نویسنده
۱۱	مقدمه
۱۴	فصل اول
۱۵	۱. تاریخچه تراکم افقی در خانه‌سازی تا سال ۱۹۳۴
۱۵	۱.۱. تراکم در سطح: تاریخچه خانه‌های حیاطدار
۱۹	۲.۱. تراکم خطی: تاریخچه خانه‌های ردیفی
۳۲	۳.۱. جمع‌بندی
۳۴	۲. تراکم توسعه پس از سال ۱۹۴۵
۳۶	فصل دوم
۳۷	۱.۲. رولاند راینر و اهمیت طرح پوختناو
۴۱	۲.۲. آتلیه ۵ و اهمیت آن در حال حاضر
۴۴	فصل سوم
۴۵	۳. گونه‌بندی
۴۷	۱.۳. گونه‌بندی خانه حیاطدار
۵۸	۲.۳. گونه‌بندی خانه‌های ردیفی
۶۸	فصل چهارم
۶۹	۴. معیارهای کیفی
۷۱	مسیر ارتباطی
۷۲	بافت فضا
۷۵	محرمیت یا مشرف نبودن به فضاهای باز
۷۶	خانه حیاطدار و ردیفی گاراژدار درون‌خانه
۷۹	ایده‌هایی برای کاهش مصرف انرژی
۸۲	فصل پنجم
۸۳	۵. شهرسازی
۸۳	وین
۸۷	آمستردام
۸۸	فوکوآکا
۸۹	رؤیای آمریکایی
۹۰	شهرگرایی نوین

پیش‌گفتار مترجم

خانه برای خانواده، به عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی در جامعه اسلامی، مکان زندگی است. ویژگی عمومی بسیاری از مجموعه‌های مسکونی امروز ناکارآمدی رویکردها و روش‌های موجود طراحی مسکن و مجموعه‌های مسکونی ساخته شده در برابر محیط طبیعی و محیط اجتماعی و نقصان کیفیت محیط کالبدی است. توسعه بی‌رویه شهرهای بزرگ و متوسط، به دلیل رشد و مهاجرت بی‌رویه جمعیت باعث ایجاد نیاز شدید به مسکن شده است که خود عامل تعجیل در ساخت و سازهای بی‌رویه و فاقد کیفیت لازم و مطلوب است و این خود منجر به تباہ شدن منابع طبیعی و مناظر و سیمای شهری شده است.

فرم‌های کالبدی اجرا شده در قالب ساختمان‌های مرتفع و برج‌های مسکونی و آبارمان‌سازی در طبقات تکراری در سراسر کشور و شهرهای مختلف به شکل یکنواخت سبب شده است که تشخیص مکان پروژه‌های مسکونی به عنوان شهر و منطقه خاص دشوار شود. این در حالی است که معماری شهرهای قدیمی ایران از دیرباز هویت خاص داشته است و نانه و مجموعه‌های مسکونی در قالب واحدهای همسایگی و مسرت هویت اجتماعی، فرهنگی و کالبدی ویژه، با شرایط و ویژگی‌های محیطی، اقلاب کامل داشته‌اند و واجد فرم کالبدی با هویت و متمایز از هم بودند.

در معماری بومی مناطق مختلف ایران، انطباق با شرایط محیطی، استفاده از انرژی‌های طبیعی و پایدار، مصالح سازگار با محیط و ایجاد فضاهای متنوع و متناسب برای شرایط گوناگون زمانی، روز و فصل و سال از سویی و انطباق با شرایط اجتماعی و فرهنگی در قالب عرصه‌بندی‌های خصوصی و نیمه‌خصوصی و تفکیک فضایی داخلی و خارجی، از ویژگی‌های عمومی معماری سنتی ایرانی است. فضای باز خصوصی حیاط و نیمه‌باز یا سرپوشیده مانند ایوان‌ها و صفاها و فادایت استفاده از بام‌خانه‌ها، وجود اتاق‌ها در موقعیت و جهات گوناگون و زیرزمین‌ها، شرایط را برای زندگی راحت با حداقل امکانات و حداقل مصرف انرژی‌های فسیلی مهیا کرده و ارتباط با طبیعت و تنظیم شرایط محیطی به طور هم‌زمان در نظر گرفته شده است. در مقیاس مجموعه‌ها، وجود واحدهای همسایگی و محلات از مهم‌ترین شاخصه‌های شهر سنتی است. هنر طراحی در مسکن در این است که در حداقل زمین حداکثر بنا را با در نظر گرفتن نیازها و ایجاد کیفیت مناسب ایجاد کند.

همکار ارجمندم، پروفیسور هلموت شرام، استاد و مدیر گروه مسکن دانشگاه فنی وین (T.U.) در سال ۲۰۰۵ این کتاب را با نام تراکم افقی در خانه‌سازی نوشته است که با توجه به نمونه‌های ارائه شده، به ویژه

طرح‌های پروفیسور رولاند راینر، هر دو خانه‌هایی با حیاط خصوصی و بدون مشرفیت را طراحی و اجرا کرده‌اند که با طبیعت (زمین و گیاه و آفتاب و آسمان) ارتباط داشته‌اند و عرصه‌بندی‌ها و تفکیک عرصه خصوصی از عمومی را رعایت کرده‌اند. وی که مؤلف کتاب معماری بومی ایرانی^۱ است، از معماری سنتی ایران در خلق فضاهای جدید مسکونی الهام گرفته و طرح‌های مذکور را ارائه داده است. خانه‌های کوچک و تراکم در فرم‌های گوناگون دیگر، که توسط طراحان مختلف در این کتاب معرفی شده‌اند، نیز می‌تواند مورد استفاده طراحان ایران قرار گیرد.

1. Roland Rainer,
*Anonymes Bauen im
Iran.*

تراکم و کیفیت محیط (کالبدی و اجتماعی) دو عامل مهم برای تصمیم‌گیری طراحان برای فرم کالبدی و سازماندهی اجتماعی محیط‌های مسکونی است. مسلماً تراکم بیشتر واحد مسکونی، به ویژه خانه‌های کوچک‌تر، جمعیت بیشتری را می‌تواند در خود جای دهد و این کار هنگامی مجاز است که کیفیت مطلوب فضای زیست و محیط زندگی در طراحی و ساخت در نظر گرفته شود. کیفیت‌های مهم در واحدهای مسکونی عبارت‌اند از:

۱. کیفیت‌های محیط‌زیستی نظیر توجه به اکوسیستم‌های طبیعی و تنوع زیستی، همسازی با طبیعت و نظام آفرینش از سویی و ایجاد ارتباط با طبیعت از نظر تنظیم شرایط محیطی و انرژی‌کاری و استفاده از انرژی‌ها، تجدیدپذیر طبیعت از سوی دیگر و ارتباط ادراکی با عناصر و مظاهر طبیعت مانند زمین، آب، آسمان، گیاهان و نظیر آن.

۲. کیفیت‌های اجتماعی فرنگی نظیر عرصه‌بندی‌های اجتماعی و رعایت ویژگی‌های فرهنگی در تفکیک عرصه‌های خصوصی و عمومی و بیرون و درون در مقیاس واحدهای مسکونی در محلات، ساختار گروه‌بندی اجتماعی منطبق با ساختار کالبدی واحدهای همسایگی و محله‌محوری در مقیاس بالاتر، حفظ سرمایه‌های اجتماعی و مشارکت مردم در تصمیم‌سازی، همه شمول بودن واحدها در محلات مسکونی و ایمنی و امنیت فضاها و محلات مسکونی، پیاده‌محوری و توجه ویژه به عرصه‌ها و فضاهای همگانی.

۳. کیفیت‌های کالبدی نظیر تنظیم و طراحی فضاهای پر و خالی متناسب با شرایط محیطی، اجتماعی و فرهنگی، ایجاد فضای باز و نیمه‌باز خصوصی در واحدهای مسکونی، رعایت مقیاس انسانی از مقیاس خرد تا کلان و ایجاد وحدت تنوع و تناسب مطلوب.

به نظر می‌رسد سیاست تراکم افقی در خانه‌سازی، به مفهوم ارتفاع کمتر و تراکم بیشتر در مجموعه‌های مسکونی، بتواند پاسخگوی غالب نیازهای انسانی باشد. در این سیاست تعداد طبقات کمتر از یک تا حداکثر سه یا چهار طبقه، ایجاد فضای باز و نیمه‌باز خصوصی برای

زندگی خانواده، تنظیم نظام دسترسی پیاده به صورت افقی با هدف ایجاد شرایط برای برخوردهای اجتماعی ساکنان و ارتقاء و امنیت محلات مسکونی و نظارت اجتماعی و رعایت کیفیت‌های محیطی گفته شده می‌تواند راه‌حل‌های مناسبی برای محیطی سرزنده، امن و پرمعنی برای ساکنان ارائه دهد.

وظیفه خود می‌دانم از افرادی که در ترجمه و تولید این اثر همکاری داشته‌اند صمیمانه سپاسگزاری کنم:

- از خانم مریم میرکریمی به عنوان همکار اصلی در ترجمه کتاب که با صرف وقت و دقت بسیار کار ترجمه را به پایان رساندند و تا آخرین مراحل کار همراهی مؤثر داشته‌اند؛
 - از آقای دکتر جهان‌شاه پاکزاد استاد طراحی شهری دانشگاه شهیدبهشتی که ابتدا با بررسی و ارزیابی متن ترجمه و سپس به عنوان همکار در ترجمه کتاب‌های بسیار مؤثری در تکمیل ترجمه و ویراستاری علمی کار نمودند؛
 - از خانم ادرم سنجی معاون انتشارات دانشگاه شهیدبهشتی، که با توجه به آشنایی ایشان با زبان آلمانی و داشتن روحیه مسئولیت‌پذیری و همراهی در ویراستاری، ریش و علمی کمک بسیار شایسته‌ای در بالابردن کیفیت کتاب نمودند؛
 - از خانم سمیرا دهقان که با بدبختی و ابتکار، حروفچینی و صفحه‌آرایی این کتاب را به پایان رسانده‌اند؛
 - از سرکار خانم دکتر مرجان نعمتی‌مهر، آقای هادی فهام که طراحی جلد کتاب را بر عهده گرفتند،
 - از خانم زینب عبدی کارشناس گروه نشر و ارتباطات و قطب علمی طراحی شهری دانشگاه شهید بهشتی برای پیگیری مؤثر در به سرانجام رسیدن کار.
- و با تشکر از همه همکاران مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه و معاونت پژوهشی دانشکده و همکاران پیگیر برای امور اداری، داوری کتاب و معاونت پژوهشی دانشگاه شهیدبهشتی.
- امیدوارم ترجمه این کتاب بتواند مورد استفاده علاقه‌مندان و طراحان قرار گیرد و در آینده بتوانیم مجموعه‌های مسکونی با هویت و منطبق با شرایط و ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی و اقلیمی مناطق کشورمان بنا کنیم.

علی غفاری

استاد طراحی شهری دانشکده معماری و شهرسازی

دانشگاه شهید بهشتی

زمستان ۱۳۹۱

a-ghaffari@sbu.ac.ir